

УДК 347.4:004.738.5:355.01

Василенко Федір Ігорович

юрист

АО «INTEGRITES»

Vasylenko Fedir

Lawyer

АО «INTEGRITES»

ORCID: 0009-0004-6597-7020

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-8-10197

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ДОГОВОРИ В СФЕРІ ІТ: ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА СПЕЦИФІКА ВИКОНАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

CIVIL–LEGAL CONTRACTS IN THE SPHERE OF IT: CONCEPT, CLASSIFICATION AND SPECIFIC EXECUTION IN CONDITIONS OF WAR

Анотація. Вступ. Сфера інформаційних технологій (ІТ) є одним із найдинамічніших і найважливіших секторів економіки України, що сприяє її інноваційному розвитку та інтеграції в глобальний цифровий простір. В умовах російського вторгнення ІТ-компанії зіштовхуються з новими викликами, пов'язаними із забезпеченням безперервності роботи, захистом конфіденційної інформації та виконанням договірних зобов'язань. Виникає необхідність у дослідженні специфіки виконання цивільно-правових договорів у сфері ІТ, які опосередковують відносини між суб'єктами цієї галузі, особливо в умовах воєнного стану.

Мета. Метою дослідження є доктринальний аналіз цивільно-правових договорів у сфері інформаційних технологій (ІТ), визначення їх правової природи, розробка класифікації таких договорів, а також вивчення специфічних викликів, що виникають у процесі їх укладення та виконання в умовах російського вторгнення в Україну. Дослідження спрямоване на заповнення прогалин у правовому регулюванні ІТ-сфери та надання науково обґрунтованих рекомендацій для подальшого розвитку нормативної бази.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо укладення та виконання цивільно-правових договорів у сфері ІТ, включаючи законодавчі акти України та міжнародні правові стандарти; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, які досліджують правові аспекти регулювання договірних відносин у сфері ІТ та вплив воєнних дій на ці відносини. В процесі дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування (для характеристики видів цивільно-правових договорів у сфері ІТ та їх правової природи); аналізу та синтезу (для вивчення впливу нормативно-правових актів на укладення та виконання ІТ-договорів у кризових умовах); порівняльно-правовий метод (для аналізу регулювання ІТ-договорів у різних правових системах); логічного узагальнення результатів (для формулювання висновків та розробки рекомендацій щодо удосконалення правового регулювання ІТ-договорів в Україні).

Результати. У статті розглянуто поняття та основні види цивільно-правових договорів у сфері ІТ, запропоновано їх класифікацію за предметом, суб'єктом складом та змістом. Проаналізовано специфіку виконання ІТ-договорів в умовах воєнного стану, включаючи вплив форс-мажорних обставин на виконання договірних зобов'язань. Визначено, що природа ІТ-договорів залишається незмінною, хоча виконання зобов'язань може бути ускладнене або відтерміноване через наявність форс-мажорних обставин. Зроблено висновок про необхідність розробки детальних положень щодо форс-мажору в ІТ-договорах, що дозволить мінімізувати правові ризики в умовах кризових ситуацій.

Перспективи. Подальші наукові дослідження повинні бути спрямовані на поглиблене вивчення впливу кризових ситуацій на виконання ІТ-договорів, розробку методології документального оформлення таких договорів у складних умовах та створення відповідних правових механізмів для забезпечення безперервності договірних відносин у сфері ІТ. Це надасть змогу покращити правове регулювання та забезпечити стабільність у стратегічно важливій для економіки України галузі.

Ключові слова: цивільно-правові договори, інформаційні технології, форс-мажор, договірні відносини, воєнний стан, правове регулювання.

Summary. Introduction. The field of information technology (IT) is one of the most dynamic and crucial sectors of Ukraine's economy, contributing to its innovative development and integration into the global digital space. In the context of the Russian invasion, IT companies face new challenges related to ensuring continuity of operations, protecting confidential information, and fulfilling contractual obligations. This situation necessitates research into the specificities of the performance of civil contracts in the IT sector, which mediate relationships between the participants in this industry, particularly under martial law conditions.

Purpose. The purpose of this study is to conduct a doctrinal analysis of civil contracts in the field of information technology (IT), define their legal nature, develop a classification of such contracts, and examine the specific challenges that arise during their conclusion and performance under the conditions of the Russian invasion of Ukraine. The study aims to fill gaps in the legal regulation of the IT sector and provide scientifically grounded recommendations for the further development of the regulatory framework.

Materials and Methods. The research materials include: 1) legal regulations governing the conclusion and performance of civil contracts in the IT sector, including legislative acts of Ukraine and international legal standards; 2) works of domestic and foreign authors who study the legal aspects of regulating contractual relations in the IT sector and the impact of military actions on these relations. The following scientific methods were used in the research: theoretical generalization and grouping (to characterize the types of civil contracts in the IT sector and their legal nature); analysis and synthesis (to study the impact of legal regulations on the conclusion and performance of IT contracts under crisis conditions); comparative legal method (to analyze the regulation of IT contracts in different legal systems); logical generalization of results (to formulate conclusions and develop recommendations for improving the legal regulation of IT contracts in Ukraine).

Results. The scientific article discusses the main types of civil contracts in the IT sector and proposes their classification by subject matter, parties involved, and content. The specificities of performing IT contracts under martial law conditions, including the impact of force majeure circumstances on the fulfillment of contractual obligations, are analyzed. It is determined that the nature of IT contracts remains unchanged, although the performance of obligations may be complicated or delayed due to the presence of force majeure. The article concludes that it is necessary to develop detailed provisions on force majeure in IT contracts, which will minimize legal risks in crisis situations.

Prospects. Further research should focus on a more in-depth study of the impact of crisis situations on the performance of IT contracts, the development of methodologies for documenting such contracts under difficult conditions, and the creation of appropriate legal mechanisms to ensure the continuity of contractual relations in the IT sector. This will improve legal regulation and ensure stability in a strategically important sector for Ukraine's economy.

Key words: civil contracts, information technology, force majeure, contractual relations, martial law, legal regulation.

Постановка завдання. Сфера інформаційних технологій (ІТ) є однією з ключових галузей, що сприяють розвитку економіки України, забезпечуючи значний внесок у ВВП країни та створюючи робочі місця для десятків тисяч висококваліфікованих фахівців. У світлі сучасних викликів та глобальної цифрової трансформації, що охоплює всі аспекти суспільного життя, правове регулювання ІТ-сфери стає все більш актуальним. Особливо важливим є дослідження цивільних договорів, які опосередковують відносини у сфері ІТ, адже саме ці договори формують правові рамки співпраці між суб'єктами цієї галузі.

Водночас, питання про визначення та класифікації цивільних договорів у цій сфері залишаються недостатньо розробленими. В українському законодавстві відсутня спеціальна нормативно-правова база, що регулювала б специфіку таких договорів, а наукова література поки що не виробила ані єдиного підходу до їх поняття, ані до класифікації. Це породжує значні труднощі для учасників ринку, які стикаються з невизначеністю щодо правового статусу своїх договірних зобов'язань та ризиками, пов'язаними з їх виконанням.

Актуальність вивчення цивільно-правових договорів у сфері ІТ особливо зросла в умовах російського вторгнення в Україну, що поставило під загрозу стабільність та безперервність роботи багатьох ІТ-ком-

паній. Війна змусила переосмислити підходи до договірних відносин, враховуючи нові виклики, такі як вимушена релокація бізнесу, захист конфіденційної інформації в умовах підвищеної кіберзагрози та забезпечення виконання договірних зобов'язань у кризових ситуаціях. Вивчення цих аспектів стає критично важливим для забезпечення правової стабільності в галузі, яка є стратегічно важливою для економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про широкий інтерес наукової спільноти до правового регулювання договорів у сфері інформаційних технологій (ІТ). Так, Ю. Чирва у своїй роботі робить спробу класифікації договорів у цій сфері, виділяючи основні їх типи на основі предмета договору та функцій, які вони виконують [1, с. 100]. О. В. Брусакова вказує на необхідність адаптації цивільно-правових відносин до стрімкого розвитку інформаційних технологій, особливо в контексті появи нових видів договорів, які раніше не мали аналогів [2, с. 123].

Важливим аспектом є вивчення договорів про неконкуренцію (NCA), що розглядаються В. Ф. Піддубною та її колегами. Вони підкреслюють важливість регулювання таких договорів в ІТ-секторі, де конкуренція є критичним фактором [3, с. 286]. Подібну увагу до специфіки договорів у сфері господарсько-торгівельної діяльності приділяють А. А. Манжула

і В.І. Куріпко, які досліджують особливості укладення договорів у цій сфері [7, с. 30].

Н.С. Мілішук і А.М. Демчук акцентують увагу на потенціалі смарт-контрактів для автоматизації договірних процесів у сфері ІТ [4, с. 193]. М.Я.Г. Бортнікова та Ю.Л. Чиркова аналізують особливості формування та реалізації смарт-контрактів в Україні, що є важливим для забезпечення правової визначеності у цій сфері [12, с. 79]. Перспективи впровадження смарт-контрактів у господарське законодавство України досліджує А. Погоріленко, акцентуючи увагу на їх використанні у сфері страхування [13]. І.А. Шуміло та його колеги розглядають проблеми вибору права у контексті смарт-контрактів, що є ключовим аспектом для міжнародних правовідносин [14, с. 188].

С.В. Холявка аналізує договори інноваційного характеру, підкреслюючи їх місце в системі цивільно-правових договорів. Автор відзначає, що такі договори, враховуючи їх специфіку, потребують окремого правового регулювання [8, с. 420].

Гіг-контракти стають новим викликом для правового регулювання. С.Тарасюк детально аналізує їх застосування резидентами правового режиму «Дія Сіті», що є важливим аспектом для розвитку цифрової економіки в Україні [9, с. 133]. О.А. Кульбашна досліджує питання розподілу прав інтелектуальної власності за гіг-контрактами, підкреслюючи важливість цього аспекту для забезпечення інтересів сторін [10, с. 53]. І.В. Зуб акцентує увагу на природі гіг-контракту, зазначаючи його відмінності від традиційних трудових договорів, що має важливе значення для правильного застосування правових норм [11, с. 192].

Юридичний аспект виконання договорів під час війни розглядає С.В. Резніченко, аналізуючи специфіку виконання договірних зобов'язань в умовах воєнного стану, що є критично важливим для забезпечення стабільності в ІТ-секторі [6, с. 208]. М.Боярчуков доповнює ці дослідження, висвітлюючи судову практику щодо форс-мажорних обставин під час війни, зокрема у контексті ІТ-договорів [5].

О.С. Голишева також приділяє увагу смарт-контрактам у договірних відносинах, підкреслюючи їх потенціал для трансформації традиційних юридичних процесів [15, с. 58].

Таким чином, сучасні дослідження демонструють значну невизначеність у правовому регулюванні договорів у сфері ІТ, що посилюється складною ситуацією, пов'язаною з російською агресією. Це створює необхідність подальшого вивчення та вдосконалення правової бази для забезпечення стабільності та правової визначеності у цій важливій для економіки країни сфері.

Метою нашого дослідження є доктринальний аналіз цивільно-правових договорів у сфері інформаційних технологій (ІТ), визначення їх правової природи, розробка класифікації таких договорів,

а також вивчення специфічних викликів, що виникають у процесі їх укладення та виконання в умовах російського вторгнення в Україну. Дослідження спрямоване на заповнення прогалин у правовому регулюванні ІТ-сфери, надання науково обґрунтованих рекомендацій для подальшого розвитку нормативної бази та адаптації наявних договірних інструментів до нових умов, зокрема, кризових ситуацій в умовах воєнного стану.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення, що регулює укладення та виконання цивільно-правових договорів у сфері інформаційних технологій, включаючи законодавчі акти України та міжнародні правові стандарти; 2) наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, які проводять дослідження у галузі інформаційного права та цивільного права, зокрема ті, що стосуються правових аспектів регулювання договірних відносин у сфері ІТ та впливу воєнних дій на ці відносини.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування (для характеристики видів цивільно-правових договорів у сфері ІТ та їх правової природи, а також визначення основних проблем їх класифікації); аналізу та синтезу (для вивчення впливу нормативно-правових актів на укладення та виконання ІТ-договорів у кризових умовах, зокрема під час війни); порівняльно-правовий метод (для аналізу регулювання ІТ-договорів у різних правових системах); логічного узагальнення результатів (для формулювання висновків та розробки рекомендацій щодо удосконалення правового регулювання ІТ-договорів в Україні).

Результати дослідження. І. Цивільні договори у сфері ІТ: до проблеми визначення поняття. Вивчення особливостей правового регулювання договорів у сфері інформаційних технологій (ІТ) є одним із найактуальніших напрямків сучасної цивілістики. Проте дослідження у цій галузі часто стикаються з низкою проблем, зокрема з помилками в концептуалізації і класифікації таких договорів. Однією з типових помилок є підхід, де класифікація договорів у сфері ІТ передуює визначенню самого поняття таких договорів. Зокрема, Ю.Чирва, аналізуючи види та класифікацію договорів у сфері ІТ, спочатку пропонує типологію цих договорів, але не надає чіткого визначення самого поняття, що ускладнює їх подальше дослідження, з одного боку, а з іншого — як правового, так і наукового застосування [1, с. 100].

З метою усунення подібних проблем, важливо спочатку визначити поняття цивільних договорів у сфері ІТ, яке б охоплювало всі ключові аспекти таких правовідносин.

Широке визначення цивільних договорів у сфері ІТ може бути сформульоване так: цивільні договори у сфері ІТ — це будь-які договори, які містять ІТ

складову, тобто у процесі їх укладення, виконання або реалізації використовується інформаційно-технологічна інфраструктура чи засоби. Таке визначення охоплює величезний спектр договорів, включаючи навіть ті, де ІТ-компонента є другою або технічною, наприклад, використання текстових редакторів чи електронної пошти для складання договору. Очевидно, що таке широке визначення є надто загальним і неоперабельним, адже, наприклад, використання текстового редактора при складанні договору дарування не робить цей договір таким, що укладається у сфері ІТ.

Отже, необхідно вдатись до логічного обмеження — збагачення змісту поняття таких договорів з метою обмеження його обсягу. Згідно з таким підходом, *цивільні (цивільно-правові) договори у сфері ІТ — це договори, в яких ІТ-технології є основним предметом угоди або суттєвим елементом її виконання, включаючи договори на розробку, ліцензування, підтримку програмного забезпечення, хмарні сервіси, ІТ-консалтинг та інші послуги, безпосередньо пов'язані з інформаційними технологіями.*

Запропоноване визначення дозволяє чітко виділити ті правовідносини, які безпосередньо стосуються сфери ІТ, відмежовуючи їх від загальних договорів, де ІТ-інфраструктура може використовуватися лише як допоміжний інструмент. Це забезпечує більш точний і практично орієнтований підхід до регулювання відповідних договорів, що є критично важливим в умовах сучасного розвитку інформаційного суспільства та Індустрії 4.0.

Цивільні договори у сфері ІТ охоплюють широкий спектр правовідносин, які відображають складність та різноманітність сучасного інформаційного суспільства та його економіки. Кожен тип договору має свої особливості, що зумовлюють його суб'єктний склад, предмет та зміст.

Договір на розробку програмного забезпечення вже традиційно визнається одним з найважливіших у сфері ІТ, оскільки він регулює весь процес створення програмного продукту від початкової ідеї до кінцевого результату. У такому договорі детально прописуються умови розробки, терміни виконання, технічні специфікації, а також права на інтелектуальну власність, що виникають у процесі розробки. Цей тип договору подібний до договору на розробку вебсайт, але останній має свою специфіку, орієнтовану на створення вебсайтів, що включає розробку дизайну, функціональності та порядок здачі-приймання робіт.

Ліцензійний договір суттєво відрізняється від договору на розробку, оскільки тут мова йде не про створення, а про надання права на використання вже існуючого програмного забезпечення або іншого об'єкта інтелектуальної власності. У такому договорі ліцензіар надає ліцензіату право на використання продукту на певних умовах. Цей договір часто супроводжує договори на розробку, коли замовник

отримує виключні або невиключні права на програмний продукт.

Договір про надання ІТ-послуг включає різноманітні послуги, пов'язані з технічною підтримкою, адмініструванням серверів, хостингом, консалтингом тощо. Подібний за своєю природою до договору аутсорсингу ІТ-послуг, де замовник передає частину або всі ІТ-функції компанії сторонньому постачальнику послуг. В аутсорсинговому договорі більш детально прописуються обсяги робіт, відповідальність сторін та умови виконання зобов'язань, що робить його складнішим і більш стратегічно орієнтованим.

Особливе місце в ІТ-сфері займає договір про конфіденційність (NDA), який використовується для захисту конфіденційної інформації під час співпраці. Цей договір є критичним у випадках, коли розробник або інша сторона має доступ до важливої інформації, що не підлягає розголошенню.

Договір про надання послуг з хмарного зберігання є сучасним і актуальним типом договору, що регулює умови зберігання, обробки та передачі даних у хмарному середовищі. Він пов'язаний з договором на обслуговування програмного забезпечення, де регулюється технічне обслуговування програмного забезпечення, включаючи оновлення, виправлення помилок та технічну підтримку. Обидва ці договори мають важливе значення для забезпечення безперебійної роботи ІТ-інфраструктури.

Договір купівлі-продажу програмного забезпечення або ІТ-обладнання регулює відносини між продавцем і покупцем щодо придбання програмного забезпечення або ІТ-обладнання. Він відрізняється від інших договорів своєю одноразовістю і спрямованістю на передачу власності.

Партнерські договори у сфері ІТ є особливою категорією, яка регулює співпрацю між двома або більше сторонами у сфері розробки, розповсюдження або надання ІТ-послуг. Ці договори часто включають елементи ліцензійних договорів, договорів на розробку та надання послуг, що робить їх складними та різноманітними за своєю природою.

При всьому властивому розмаїтті таких договорів, їх об'єднує споріднений предмет та зміст, адже вони опосередковують розвиток економічних відносин в галузі інформаційних технологій.

II. Класифікації цивільних договорів у сфері ІТ. Цивільні договори у сфері ІТ охоплюють широкий спектр правовідносин, які відображають складність та різноманітність сучасного інформаційного суспільства та його економіки. Для класифікації відповідних договорів можуть бути застосовані такі критерії як предмет, суб'єктний склад та зміст (див. Таблиця № 1).

Один із підходів до класифікації таких договорів — за предметом договору. Наприклад, договір на розробку програмного забезпечення має своїм предметом створення програмного продукту на замовлення, що включає всі етапи від розробки до передачі

Таблиця 1

Класифікація договорів у сфері ІТ

Класифікація	Тип договору
За предметом	Договір на розробку програмного забезпечення, ліцензійний договір, договір про надання ІТ-послуг, договір на обслуговування програмного забезпечення, договір купівлі-продажу програмного забезпечення або ІТ-обладнання, партнерські договори у сфері ІТ
За суб'єктом складом	Договори між суб'єктами господарювання (B2B), договори між суб'єктом господарювання і кінцевим споживачем, договори між фізичними особами
За змістом договору	Договори з визначеними результатами, договори з безперервним виконанням, договори з правом користування, договори з конфіденційними умовами

Джерело: складено автором

кінцевого продукту замовнику. Ліцензійний договір, навпаки, фокусується на наданні права використання наявного програмного забезпечення або іншого об'єкта інтелектуальної власності, а не на створенні нового продукту. Водночас договори про надання ІТ-послуг передбачають виконання різних послуг, таких як технічна підтримка чи адміністрування серверів, а договори на обслуговування програмного забезпечення — надання послуг з підтримки та оновлення вже наявних програмних продуктів.

За суб'єктом складом, договори у сфері ІТ можна поділити на ті, що укладаються між суб'єктами господарювання (B2B), наприклад, договори на розробку програмного забезпечення або договори на аутсорсинг ІТ-послуг, де одна компанія замовляє ІТ-послуги в іншій. Інші договори укладаються між суб'єктом господарювання і кінцевими споживачами (B2C), де, наприклад, компанія надає ІТ-послуги або продає програмне забезпечення безпосередньо кінцевим користувачам. Крім того, існують договори між фізичними особами, які рідше зустрічаються у сфері ІТ, але можливі, наприклад, між так званими фрилансерами.

Зміст договору також є важливим критерієм для класифікації. Договори з визначеними результатами, такі як договори на розробку програмного забезпечення чи створення вебсайтів, передбачають досягнення конкретного результату, чітко визначеного в договорі. Інший тип — договори з безперервним виконанням, наприклад, договори про надання ІТ-послуг або обслуговування програмного забезпечення, де послуги надаються на постійній або періодичній основі. Ліцензійні договори, які можна класифікувати як договори з правом користування, надають одній стороні право користування об'єктом інтелектуальної власності на певних умовах. Окрему категорію становлять договори з конфіденційними умовами, такі як договори про конфіденційність (NDA), що обмежують розкриття або використання конфіденційної інформації, отриманої в процесі співпраці.

Запропоновані підходи до класифікації договорів у сфері ІТ дозволяє не лише структурувати різні типи правовідносин, але й краще розуміти специфіку кожного з них, що важливо для ефективного

правового регулювання і практичного застосування цих договорів.

ІІІ. Особливості виконання договорів у сфері ІТ в умовах воєнного стану. Виконання низки договорів у галузі ІТ в умовах воєнного стану суттєво відрізняються від звичайних умов виконання, і ці відмінності пов'язані переважно із зовнішніми (форс-мажорними) обставинами, що впливають на можливість виконання зобов'язань, а не з самою природою договорів.

Форс-мажорні обставини, або обставини непереборної сили, визначаються як надзвичайні та невідворотні події, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору або законодавством. Згідно зі статтею 617 Цивільного кодексу України, форс-мажорні обставини можуть включати стихійні лиха, воєнні дії, акти тероризму, введення воєнного або надзвичайного стану та інші подібні обставини, які неможливо було передбачити та уникнути при звичайних умовах господарської діяльності. Верховний Суд в постанові від 21.07.2021 у справі № 912/3323/20 підкреслив, що форс-мажор робить неможливим виконання зобов'язання в принципі, незалежно від зусиль або матеріальних витрат, які сторона могла б понести [16].

Варто зазначити, сертифікат Торгово-промислової палати (ТПП), який підтверджує наявність форс-мажорних обставин, не є беззаперечним доказом їх існування. Верховний Суд в ряді рішень зазначає, що сертифікат ТПП повинен критично оцінюватися судом у сукупності з іншими доказами. Так, сертифікат може бути достатнім доказом для сторін договору, якщо вони про це домовилися, але він не пов'язує суд у разі виникнення спору між сторонами щодо правової кваліфікації певних обставин як форс-мажорних.

Форс-мажорні обставини можуть значно ускладнити або навіть унеможливити виконання договорів у сфері ІТ, проте вони не змінюють саму природу таких договорів. Вплив форс-мажору проявляється, перш за все, у відстрочці виконання зобов'язань або звільненні від відповідальності за їх невиконання під час дії таких обставин. Проте, як зазначив Верховний Суд у справі № 910/7679/22, сам факт існування форс-мажору не звільняє сторону від

необхідності виконати свої зобов'язання після закінчення дії форс-мажорних обставин, якщо інше не передбачено договором. Крім того, сторони повинні своєчасно повідомити одна одну про настання форс-мажору, інакше право на звільнення від відповідальності може бути втрачено, якщо це передбачено договором [17].

Таким чином, важливо зауважити, що форс-мажорні обставини впливають на порядок виконання зобов'язань, але не змінюють їх правової природи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У дослідженні також було здійснено аналіз поняття цивільно-правових договорів у сфері ІТ, що дає ключ для розуміння їх правової природи. Було запропоновано розрізняти ці договори у широкому та вузькому сенсі. У широкому сенсі цивільно-правові договори у сфері ІТ охоплюють будь-які договори, які включають використання інформаційно-технологічної інфраструктури або засобів. Доведено, що таке розширене трактування є занадто загальним і не дозволяє чітко відмежувати специфіку ІТ-договорів від інших договорів цивільно-правового характеру. Тому нами запропоноване вузьке визначення, згідно з яким це договори, в яких ІТ-технології є основним предметом згоди або істотним елементом її виконання, включаючи договори на розробку, ліцензування, підтримку програмного забезпечення, хмарні сервіси, ІТ-консалтинг та інші послуги, безпосередньо пов'язані з інформаційними технологіями.

Класифікація таких договорів за предметом, суб'єктом складом та змістом дозволяє краще зрозуміти їхню структуру та функціональні особливості. Наприклад, за предметом договори у сфері ІТ можуть бути поділені на договори про розробку програмного забезпечення, надання ІТ-послуг, ліцензування програмного забезпечення тощо. За суб'єктом складом вони поділяються на договори між суб'єктами господарювання, між суб'єктом господарювання і споживачем (споживачами) та договори між фізичними особами. Зміст договорів може варіюватися від договорів з визначеними результатами до

договорів з безперервним виконанням або з правом користування. Така класифікація сприяє не лише більш чіткому правовому регулюванню, але й забезпечує належну гнучкість в адаптації договірних відносин до специфічних вимог ІТ-сфери.

Встановлено, що природа цивільно-правових договорів у сфері ІТ залишається незмінною в умовах воєнного стану, незважаючи на те, що їх виконання може бути ускладнене форс-мажорними обставинами. Водночас ці обставини можуть тимчасово або повністю унеможливити виконання зобов'язань або також призвести до їх відстрочки, що знайшло відображення в судовій практиці, зокрема в рішеннях Верховного Суду. Верховний Суд наголошує, що форс-мажор не змінює суті зобов'язання, а лише впливає на можливість його виконання, підкреслюючи необхідність дотримання договірних умов та своєчасного повідомлення про настання таких обставин.

Особливої актуальності в умовах воєнного стану набуває питання про доказову силу сертифікатів Торгово-промислової палати щодо підтвердження форс-мажорних обставин. Важливо, що суди мають підходити до таких доказів критично, розглядаючи їх у сукупності з іншими доказами, що підкреслює необхідність комплексного підходу до оцінки наявності форс-мажору.

У контексті виконання договорів у сфері ІТ в умовах воєнного стану особливе значення набуває правова визначеність та передбачуваність договірних відносин. Це вимагає від контрагентів розробки детальних положень щодо форс-мажорних обставин у договорах, що дозволить мінімізувати правові ризики та забезпечити належне виконання зобов'язань у кризових умовах.

Перспективи розвитку досліджень у цій тематиці полягають у поглибленні вивчення зарубіжного національного та міжнародного досвіду регламентації ІТ-договорів та їх виконання у кризових умовах, що може стати підґрунтям для вдосконалення національного правового регулювання.

Література

1. Чирва Ю. Види та класифікація договорів у сфері інформаційних технологій. *Вісник Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2022. № 96. С. 100–108.
2. Брусакова О. В. Трансформація цивільно-правових відносин у період розвитку інформаційних технологій. *Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 99-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна* (м. Вінниця, 24 трав. 2024 р.). Вінниця: ХНУВС, 2024. С. 123–126.
3. Піддубна В. Ф., Явор О. А., Рубан О. О. Договір про неконкуренцію (NCA): окремі правові аспекти. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. № 78. С. 286–291.
4. Мілішук Н. С., Демчук А. М. Смарт-контракт як сучасна форма договору. *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: зб. тез наук.* С. 193–195.
5. Боярчуков М. Форс-мажор під час війни: судова практика. *Юридична газета*. 2022. URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/formmazhor-pid-chas-viyni-sudova-praktika.html> (дата звернення: 15.08.2024).
6. Резніченко С. В. Правова природа договірних зобов'язань в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 208–210. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/48>.

7. Манжула А.А., Куріпко В.І. Особливості укладення договорів у сфері господарсько-торговельної діяльності. *Наукові записки. Серія: Право*. 2021. № 10. С. 30–33.
8. Холявка С.В. Поняття, ознаки договорів інноваційного характеру та їх місце в системі цивільно-правових договорів. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 420–425. doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.63>.
9. Tarasiuk, S. Особливості застосування гіг-контрактів резидентами правового режиму Дія Сіті. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal “Air and Space Law”*. 2022. № 2(63). С. 133–142.
10. Кульбашна О.А. Розподіл прав інтелектуальної власності за гіг-контрактом. *Інтелектуальна власність та кібербезпека: вітчизняний та світовий досвід: збірник наукових праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* (3 листопада 2023 р.). С. 53–59.
11. Зуб І.В. Гіг-контракт: до питання про природу договору. *Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави*. 2021. С. 192–195.
12. Бортнікова М.Я. Г., Чиркова Ю.Л. Особливості формування та реалізації smart-контрактів в Україні. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 79–83.
13. Погоріленко А. Смарт-контракти у сфері страхування: перспективи впровадження у господарське законодавство України. *Law of Ukraine*. 2021. № 7.
14. Шуміло І.А., Овчаренко В.С., Філіпченко К.Ш. Правова природа смарт-контрактів та проблемні питання вибору права. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. № 6(18). С. 188–196.
15. Голишева О.С. Смарт-контракти у договірних відносинах. *Літописець*. 2024. № 19. С. 58–62.
16. Постанова Верховного Суду від 21.07.2021 у справі № 912/3323/20. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/99277353> (дата звернення: 15.08.2024).
17. Постанова Верховного Суду від 13.09.2023 у справі № 910/7679/22. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/114928509?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01 (дата звернення: 04.08.2024).

References

1. Chyryva, Y. (2022). Vydy ta klasyfikatsiia dohovoriv u sferi informatsiinykh tekhnolohii [Types and classification of contracts in the field of information technology]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho avtomobilno-dorozhnoho universytetu*, 96, 100–108 [in Ukrainian].
2. Brusakova, O. V. (2024). Transformatsiia tsyvilno-pravovykh vidnosyn u period rozvytku informatsiinykh tekhnolohii [Transformation of civil-law relations during the development of information technologies]. *Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu: tezy dop. uchasnykiv nauk.-prakt. konf., prysviach. 99-i richnytsi vid dnia narodzhennia O.A. Pushkina* (pp. 123–126) [in Ukrainian].
3. Piddubna, V.F., Yavor, O.A., & Ruban, O.O. (2023). Dohovir pro nekonkurentsiiu (NCA): okremi pravovi aspekty [Non-Competition Agreement (NCA): Specific Legal Aspects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*, 78, 286–291 [in Ukrainian].
4. Miliuk, N.S., & Demchuk, A.M. (2023). Smart-kontrakt yak suchasna forma dohovoru [Smart Contract as a Modern Form of Agreement]. *Pravove zhyttia: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku: zb. tez nauk.*, 193–195 [in Ukrainian].
5. Boyarchukov, M. (2022). Fors-mazhor pid chas viiny: sudova praktyka [Force Majeure during the War: Case Law]. *Yurydychna hazeta*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/forsmazhor-pid-chas-viyni-sudova-praktika.html> [in Ukrainian].
6. Reznichenko, S.V. (2024). Pravova pryroda dohovirnykh zoboviazan v umovakh voiennoho stanu [Legal Nature of Contractual Obligations under Martial Law]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*, 4, 208–210. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/48> [in Ukrainian].
7. Manzhula, A.A., & Kuripko, V.I. (2021). Osoblyvosti ukladennia dohovoriv u sferi hospodarsko-torhovelnoi diialnosti [Peculiarities of Contract Conclusion in the Field of Economic and Trade Activity]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pravo*, 10, 30–33 [in Ukrainian].
8. Kholiavka, S.V. (2023). Poniattia, oznaky dohovoriv innovatsiinoho kharakteru ta yikh mistse v systemi tsyvilno-pravovykh dohovoriv [Concept, Features of Innovative Contracts, and Their Place in the System of Civil-Law Contracts]. *Pravo i suspilstvo*, 3, 420–425. doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.63> [in Ukrainian].
9. Tarasiuk, S. (2022). Osoblyvosti zastosuvannia hih-kontraktiv rezzydentamy pravovoho rezhymu Diia Siti [Peculiarities of Applying Gig Contracts by Residents of Diia City Legal Regime]. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal “Air and Space Law”*, 2(63), 133–142 [in Ukrainian].
10. Kulbashna, O.A. (2023). Rozpodil prav intelektualnoi vlasnosti za hih-kontraktom [Distribution of Intellectual Property Rights under a Gig Contract]. *Intelektualna vlasnist ta kiberbezpeka: vitchyzniani ta svitovi dosvid: zb. naukovykh prats za materialamy III Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi Internet-konferentsii*, 53–59 [in Ukrainian].
11. Zub, I.V. (2021). Hih-kontrakt: do pytannia pro pryrodu dohovoru [Gig Contract: To the Question of the Nature of the Agreement]. *Hromadianske suspilstvo yak chynnyk modernizatsii suchasnoi derzhavy*, 192–195 [in Ukrainian].
12. Bortnikova, M. Ya. H., & Chyrkova, Yu. L. (2022). Osoblyvosti formuvannia ta realizatsii smart-kontraktiv v Ukraini [Peculiarities of Formation and Implementation of Smart Contracts in Ukraine]. *Ekonomichniy prostir*, 181, 79–83 [in Ukrainian].

13. Pohorilenko, A. (2021). Smart-kontrakty u sferi strakhuvannia: perspektyvy vprovadzhennia u hospodarske zakonodavstvo Ukrainy [Smart Contracts in the Insurance Sector: Prospects for Implementation in the Economic Legislation of Ukraine]. *Law of Ukraine*, 7 [in Ukrainian].
14. Shumylo, I.A., Ovcharenko, V.S., & Filipchenko, K.Sh. (2021). Pravova pryroda smart-kontraktiv ta problemni pytannia vyboru prava [Legal Nature of Smart Contracts and Problematic Issues of Law Choice]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia*, 6(18), 188–196 [in Ukrainian].
15. Holyshcheva, O.S. (2024). Smart-kontrakty u dohovirnykh vidnosynakh [Smart Contracts in Contractual Relations]. *Litopysets*, 19, 58–62 [in Ukrainian].
16. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 21.07.2021 u spravi № 912/3323/20. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/99277353> [in Ukrainian].
17. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 13.09.2023 u spravi № 910/7679/22. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/114928509?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01 [in Ukrainian].